

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 53/2002 vp

Hallituksen esitys laiksi kuntoutuksen asiakas- yhteistyöstä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä lokakuuta 2002 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 164/2002 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Marja-Liisa Partanen, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääsihteeri Heidi Paatero, Kuntoutusasiain neuvottelukunta

- lainsäädäntöneuvos Matti Lahtinen, opetusministeriö
- ylitarkastaja Pentti Lehmijoki, työministeriö
- kuntoutuspäällikkö Jouko Waal, Kansaneläkelaitos
- kehityspäällikkö Sirkka-Liisa Karhunen, Suomen Kuntaliitto
- pääsihteeri Jouko Vasama, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry
- kuntoutuspäällikkö Risto Rinta-Jouppi, Työeläkevakuuttajat TELA ry.

Lisäksi valiokunta on saanut Hengitysliiton kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä. Lain tarkoituksena on auttaa kuntoutujaa saamaan hänen tarvitsemansa kuntoutuspalvelut. Lain lähtökohtana on, että kuntoutus järjestetään suunnitelmallisesti ja että asiakkaan omaa osallistumista korostetaan. Laissa säädettäisiin eri hallinnonalojen yhteistyötä ja asiakkaan asemaa koskevista periaatteista sekä yhteistyössä noudatettavista menettelytavoista. Siinä olisivat myös paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen yhteistyön toteuttamista koskevat säännökset.

Keskeisissä sosiaali- ja terveydenhuollon, työhallinnon ja vakuutusjärjestelmien laeissa

olevia kuntoutuksen yhteistyösäännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi ja kuntoutusta järjestävän viranomaisen, laitoksen ja muun yhteisön tiedottamisvelvollisuutta vahvistettavaksi. Samalla ehdotetaan lisättäväksi kuntoutuksen yhteistyösäännös eräisiin opetushallinnon lakeihin.

Ehdotetulla lailla kumottaisiin nykyinen kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annettu laki.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan kuuden kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Esitys pohjautuu pitkälti voimassa olevaan kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annettuun lakiin, mutta on sitä yksityiskohtaisempi ja vastaa siten paremmin muussa lainsäädännössä tehtyjä muutoksia. Voimassa oleva laki on myös rakenteeltaan hallinto- ja viranomaiskeskeinen. Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi viime vuonna kuntoutuspalveluista antamassaan mietinnössä, että kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöryhmät toimivat eri paikkakunnilla hyvin eri tasoisesti ja asiakkaan rooli oman kuntoutumisensa suunnittelussa on edelleen puutteellinen. Kuntoutujan sitoutumista voidaan lisätä valitsemalla kuntoutusvaihtoehto yhteisymmärryksessä kuntoutujan kanssa ja kuulemalla kuntoutujaa arvioitaessa hänen kuntoutusmahdollisuuksiaan.

Lakiehdotusten mukaan kuntoutujalla olisi oikeus saada kuntoutuksen yhteistyötä koskeva asia käsiteltäväksi asiakasyhteistyöryhmässä ja osallistua kuntoutuksensa suunnitteluun. Yhteistyöryhmän olisi myös varmistettava, että kuntoutujalla on yhdessä hänen kanssaan nimetty yhteyshenkilö, joka huolehtii kuntoutuksen toteutumisesta ja viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Kuntoutujan osallisuuden lisäämiseksi on tarpeen korostaa kuntoutujan oikeutta myös käytännössä vaikuttaa sekä yhteyshenkilön valintaan että asiansa käsittelyyn yhteistyöryhmässä. Valiokunta korostaa, että kuntoutujalla tulee olla mahdollisuus ottaa yhteistyöryhmän kokouksiin halutessaan mukaan avustajansa tai tukihenkilönsä. Valiokunta katsoo, että ehdotettu uusi laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä ja erityislakeihin ehdotetut muutokset lisäävät kuntoutujan osallisuutta ja vahvistavat yhteistyöryhmien roolia kuntoutuksen suunnittelussa ja edistämisessä.

Hyvin toimivalla yhteistyöllä voidaan kuntoutuksessakin päästä tarkoituksenmukaiseen työnjakoon ja pystytään välttämään päällekkäisyyksiä palvelujen tarjonnassa. Erityisesti nuorten henkilöiden kuntoutumisen kannalta on merkittävää, että muun muassa lukio- ja ammatillista koulutusta antavat tahot tulevat mukaan kuntoutuksen asiakasyhteistyöhön. Valiokunta korostaa myös työeläkelaitosten kasvavaa vastuuta yhteistyössä vuoden 2004 alusta voimaan tulevan uuden kuntoutuslainsäädännön asettamien ohjausvelvoitteiden vuoksi.

Yksityiskohtaiset perustelut

Asiakasyhteistyölain 9 §:n 4 momentissa todetaisiin ehdotuksen mukaan, että kuntoutujan yksilölliset tarpeet on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon asian käsittelyssä. Kuntoutuksen asiakasnäkökulman korostamiseksi ja sen korostamiseksi, että kuntoutujan yksilölliset tarpeet, esimerkiksi hänen äidinkieltä, kulttuuritaustansa sekä aisti- tai puhevikansa otetaan asian käsittelyssä huomioon, valiokunta ehdottaa, että momentista poistetaan sanat "mahdollisuuksien mukaan".

Lakiehdotuksen 12 §:n mukaan kuntoutuksen asiakasyhteistyötoimikuntaan kuuluu keskeisten kuntoutuksen alalla toimivien sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten, muiden yhteisöjen ja laitosten, opetus- ja työhallinnon sekä Kansaneläkelaitoksen nimeämä edustaja. Vaikka säännöksen sanamuoto antaakin lääninhallitukselle mahdollisuuden nimetä toimikuntaan kuntoutusasiakkaita edustavien yhteisöjen edustajan, pitää valiokunta tarpeellisena, että säännöksessä asetetaan tämä velvollisuus. Näin turvataan asiakasnäkökulman esille tuominen erityisesti näissä yleisiä kuntoutuskysymyksiä käsittelevissä alueellisissa toimikunnissa. Kysymykseen voivat valiokunnan käsityksen mukaan tällöin tulla lain perusteluissa mainittujen vammaisjärjestöjen lisäksi esimerkiksi kansanterveys- ja potilasjärjestöt, lastensuojelujärjestöt ja vanhustenhuollon järjestöt.

Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että 7.—11. lakiehdotusten säännöksissä säilytetään voimassaoleva ilmaisutapa kuntoutujan ohjauksesta kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutukseen.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2.—6. ja 12.—14. lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. ja 7.—11. lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—4 §
(Kuten HE)

2 luku

Paikallinen yhteistyö

5—8 §
(Kuten HE)

9 §

Asiakkaan asema hänen asiansa käsittelyssä

(1—3 mom. kuten HE)

Kuntoutujan yksilölliset tarpeet on *(poist.)* otettava huomioon asian käsittelyssä.

10 §
(Kuten HE)

3 luku

Alueellinen yhteistyö

11 §
(Kuten HE)

12 §

Yhteistyötoimikunnan kokoonpano

Kuntoutuksen asiakasyhteistyötoimikuntaan kuuluu keskeisten kuntoutuksen alalla toimivien sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisien, *kuntoutusasiakkaita edustavien järjestöjen*, muiden yhteisöjen ja laitosten, opetus- ja työhallinnon sekä Kansaneläkelaitoksen nimeämä edustaja.

(2 mom. kuten HE)

13 §
(Kuten HE)

4 luku

Valtakunnallinen yhteistyö

14 §
(Kuten HE)

5 luku

Erinäiset säännökset

15—17 §
(Kuten HE)

7.

Laki

työntekijäin eläkelain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 4 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1482/1995, seuraavasti:

4 §

Ennen kuin eläkelaitos tekee päätöksen työkyvyttömyyseläkkeestä, sen on varmistettava, että työntekijän mahdollisuudet kuntoutukseen on selvitetty. Jos eläkehakemus hylätään, eläkelaitoksen tehtävänä on huolehtia siitä, että hakijalle annetaan tietoja kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan *kuntoutustarvet-*

taan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa. Lisäksi eläkelaitoksen on noudatettava, mitä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa (/) säädetään.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

8.

Laki

valtion eläkelain 18 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun valtion eläkelain (280/1966) 18 b §:n 1 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 618/1991, seuraavasti:

18 b §
(1 mom. kuten HE)

Ennen kuin Valtiokonttori tekee päätöksen työkyvyttömyyseläkkeestä, sen on tarvittaessa varmistettava, että hakijan mahdollisuudet kun-

toutukseen on selvitetty. Jos eläkehakemus hylätään, Valtiokonttorin tehtävänä on huolehtia siitä, että hakijalle annetaan tietoja kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan *kuntoutustarvettaan vastaavaan* kuntoutukseen tai mui-

den palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

9.

Laki

kansaneläkelain 36 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 36 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 619/1991, seuraavasti:

36 §

Ennen kuin eläkelaitos tekee päätöksen työkyvyttömyyseläkkeestä, sen on tarvittaessa varmistettava, että vakuutetun mahdollisuudet kuntoutukseen on selvitetty. Jos eläkehakemus hylätään, eläkelaitoksen tehtävänä on huolehtia siitä, että vakuutetulle annetaan tietoja kuntou-

tusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan *kuntoutustarvettaan vastaavaan* kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

(3 mom. kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

10.

Laki

tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun lain (625/1991) 11 §:n 3 ja 4 momentti seuraavasti:

11 §

Kuntoutusasiain vireille saattaminen

Jos aloite tämän lain mukaisesta kuntoutuksesta on hylätty, vakuutuslaitoksen tehtävänä on huolehtia siitä, että työntekijälle annetaan tieto-

ja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan *kuntoutustarvettaan vastaavaan* kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

(4 mom. kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

11.

Laki

liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun lain (626/1991) 11 §:n 3 ja 4 momentti seuraavasti:

11 §

Kuntoutusasian vireille saattaminen

— — — — —
Jos aloite tämän lain mukaisesta kuntoutuksesta on hylätty, vakuutuslaitoksen tehtävänä on huolehtia siitä, että vahingoittuneelle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja

että hänet ohjataan *kuntoutustarvettaan vastaavaan* kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

(4 mom. kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 28 päivänä tammikuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Marjatta Vehkaoja /sd
vpj. Timo Ihamäki /kok
jäs. Eero Akaan-Penttilä /kok
Merikukka Forsius /vihr
Inkeri Kerola /kesk
Valto Koski /sd

Pehr Löf /r
Päivi Räsänen /kd
Sari Sarkomaa /kok
Arto Seppälä /sd
Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
Jaana Ylä-Mononen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

apulaissihteeri Harri Sintonen.